

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงการจัดการการเทศน์มหาชาติ และการศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนในการจัดการเทศน์มหาชาติ ในช่วงเวลาที่แตกต่างกันตามช่วงสมัยเวลาการปกครองของเจ้าอาวาส นับตั้งแต่ พ.ศ.2489 จนถึง ปัจจุบัน (พ.ศ.2546) ผู้วิจัยได้เลือกชุมชนสวนดอกเป็นพื้นที่กรณีศึกษา ตั้งอยู่ที่ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มพระสงฆ์ ผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน ตลอดจนประชาชนนอกชุมชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ การสังเกตการณ์โดยการเข้าร่วมพิธีกรรมเทศน์มหาชาติ การศึกษาจากเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสรุปวิเคราะห์โดยใช้กรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ 3 แนวคิด คือแนวคิดการศึกษาพิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อ แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน และแนวคิดการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

การเปลี่ยนแปลงการจัดการการเทศน์มหาชาติในแต่ละช่วงสมัยมีความแตกต่างกัน คือในสมัยแรก(พ.ศ.2489-2519) ก่อนพิธีกรรม มีการเตรียมความพร้อมของชาวบ้านซึ่งสัมพันธ์กับระบบนิเวศวัฒนธรรมในวิถีการผลิตด้านการเกษตร ระหว่างพิธีกรรม ประเพณีมีขนาดเล็กในระดับหมู่บ้าน จัดทำกันเองภายในชุมชน และมีเครือข่ายชุมชนจากภายนอกในฐานะผู้เข้าร่วม พระสงฆ์และชาวบ้านมีส่วนร่วมมาก แตกต่างกันตามหน้าที่ ฐานะทางเศรษฐกิจและเพศวัย มีการจัดฟังธรรมประมาณ 4-5 ปีต่อหนึ่งครั้ง หลังพิธีกรรม พระสงฆ์และชาวบ้านมีส่วนร่วมในการสรุปประเมินผลร่วมกัน ในสมัยที่สอง(พ.ศ.2526-2531) ก่อนพิธีกรรม มีการเตรียมความพร้อมโดยองค์กรภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมพิธีกรรมร่วมกับพระสงฆ์ ในวัดและชาวบ้านส่วนหนึ่ง ระหว่างพิธีกรรม ประเพณีมีขนาดใหญ่ในระดับเมือง จัดทำโดยองค์กรภายนอกชุมชนร่วมกับพระสงฆ์ในวัดและกลุ่มชาวบ้าน มีชาวบ้านเพียงบางส่วนเข้าร่วมในพิธี และมีผู้รู้จากภายนอกเป็นผู้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับความรู้ด้านประเพณีที่ถูกต้องตามแบบแผน มีการจัดฟังธรรมทุกปี หลังพิธีกรรม ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการสรุปประเมินผลน้อยลง ในสมัยที่สาม (พ.ศ.2532-2546) ก่อนพิธีกรรม มีการเตรียมความพร้อมจากองค์กรร่วม จัดหลายองค์กรทั้งองค์กรการศึกษา องค์กรสงฆ์ องค์กรการเมืองในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ องค์กรภาคเอกชน และองค์กรชุมชน ระหว่างพิธีกรรม พิธีกรรมประเพณีมีขนาดใหญ่มากขึ้นในระดับนานาชาติ จัดทำโดยองค์กรร่วมจัดหลายองค์กรแต่ชาวบ้านที่รวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชนมีส่วนร่วมน้อย มีการจัดฟังธรรมทุกปี หลังพิธีกรรม ชาวบ้านไม่มีส่วนร่วมในการสรุปประเมินผล

ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนในการจัดการเทศน์มหาชาติ ในแต่ละช่วงสมัยมีความแตกต่างกัน คือในสมัยแรก (พ.ศ.2489-2519) การประกอบประเพณีพิธีกรรมมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งประกอบด้วยโครงสร้างทางสังคมที่ซ้อนทับกับความเชื่อแบบดั้งเดิม คือ ระบบครอบครัวและเครือญาติที่อยู่ภายใต้ความเชื่อเรื่องผีปู่ย่า ความเป็นคนในชุมชนเดียวกันอยู่ภายใต้ความเชื่อเรื่องผีเสื้อบ้าน และความเป็นศรัทธาวัดอยู่ภายใต้ความเชื่อเรื่องผีเสื้อวัด การจัดความสัมพันธ์กับเครือข่ายนอกชุมชนในระบบหัวอุโบสถและระบบหัววัด ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชนมีความใกล้ชิดกันอย่างแน่นแฟ้น ในสมัยที่สอง(พ.ศ.2526-2531) การประกอบพิธีกรรมไม่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมชุมชนในแบบดั้งเดิม เป็นความสัมพันธ์ระหว่างวัดและองค์กรภายนอกมากกว่าชาวบ้านในชุมชน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชนมีความห่างเหินมาก ในสมัยที่สาม (พ.ศ.2532-2546) การประกอบพิธีกรรมมีหลายองค์กรร่วมกัน แต่องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมน้อยลง ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชนค่อนข้างห่างเหิน ก่อให้เกิดการต่อต้านและความรู้สึกขัดแย้งจากชาวบ้านในชุมชน ในครั้งต่อมาองค์กรร่วมจัดจึงเข้าร่วมในบางกิจกรรม และองค์กรชุมชนได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น

จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายได้ว่า พิธีกรรมตั้งธรรมหลวงมีความหมายที่เปลี่ยนไปในปัจจุบัน จากความหมายในการจรรโลงความสัมพันธ์ของสังคม และอำนาจทางการปกครองสู่ความหมายใหม่ในการสนับสนุนทุนนิยม โดยเฉพาะการจัดประเพณีพิธีกรรมเพื่อการท่องเที่ยวมากกว่าการสืบทอดทางวัฒนธรรม และมีแนวโน้มในอนาคตจะมีการผลิตซ้ำอุดมการณ์ทางศาสนาใหม่โดยการนำไปผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิม หากความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้านมีความห่างเหินกันมาก ซึ่งสามารถแก้ไขได้โดยการจัดการเรียนรู้พิธีกรรมภายใต้การจัดการความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน ก็นอกจากจะเป็นการเรียนรู้พิธีกรรมในฐานะการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติแล้ว ยังต้องมีการจัดการเรียนรู้พิธีกรรมในฐานะการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ในวิถีวัฒนธรรมชุมชนด้วย ทั้งนี้ การที่จะเรียนรู้พิธีกรรมได้อย่างแท้จริงในยุคปัจจุบันนั้น ต้องมีกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมที่พัฒนามาจากฐานรากคือวัฒนธรรมชุมชนและการเรียนรู้ที่มาจากการเข้ามามีส่วนร่วมระหว่างองค์กรทุกฝ่าย

ABSTRACT

179902

The objectives of this thesis were to study the change of *Desnamhajati* management, and analysis of the relationship between temple and community in *Desnamhajati* management in different periods of different temple abbots during BE. 2489-2546 in the Lanna region. The researcher selected the Suandok community as this case study. It is situated in Suteb sub-district, Muang district, Chiang Mai province.

Data were collected for this qualitative research by the use of interviews, observations of the *Desnamhajati*, including documentary analysis. The key informants consisted of monks, the aged people, community leaders, and concerned people outside the community. The collected data were examined, then, identified according to three conceptual issues, consisting of ritual and religious beliefs, community culture and participation. Then, all data were grouped for further analyses and descriptively presented.

The research results were as follows.

The Change of *Desnamhajati* management in different periods between BE. 2489-2519 was found as that there were some readiness preparations of the villagers with a relation to the cultural ecology of agricultural production and ritual activities. Little traditional rituals were found at the community level, organized among the members within the community. There were some external community networks involved in the activities as the participants. Monks and villagers had much involvement in the activities at a different level according to their different duties, economic status, gender and ages. Four to five times of *Desnamhajati* were organized annually. After the ritual activities, the monks and villagers participated in summative evaluations. In the second period of BE. 2526-2531, there was a readiness preparation by external organizations by reinstating the ritual traditions with the monks in the temple and the villagers during the activities. The big traditional activities at the city level were organized by the external organizations with the monks and villager groups. There were only some groups of villagers involved, with some advices from some local knowledgeable people relating to the right traditions. Listening to monk preaching was organized every year, but less participation from the villagers in evaluation occurred. In the third period between BE. 2532-2546, before the ritual activities, there was some readiness preparation of various involved organizations including the student and community organizations. The activities grew larger at the international level, with less villager participation and community organization.

There were some differences of relationships between temple and community in the activity of *Desnamhajati*. The relationship was closer among those people involved in the cultural community, containing the social structure overlapping with the animism beliefs. Those were the beliefs in "Poo-Ya" or ancestor spirit of kinship system, "Pee-Seua Barn belief, and relationship management for external community networks and temples, which made a closer tie among them. There was not any ritual relationship between temples and external organizations in the indigenous community culture during the second period of BE. 2526-2531. It was rather a relationship between the temples and external community agencies, making a distant relationship between the temple and community. In the third period of BE. 2532-2546, there were some communal organizations involved in ritual traditional organization with less participation from the community organizations, making wider gap of relationship between the temple and community. Some resistances and conflicts might take place from the villagers within the community.

The research discussion concluded that changes have been occurred in the meanings of the *Desnamhajati* rituals. It moved from the maintenance of social relations and governing power to the new meaning of capital supports, particularly, the ritual management for tourism purpose rather than the cultural continuity. There was a tendency of ideology production repetitiveness integrating with the local belief. If there was a wider gap of relationship between the monks and villagers, which was modifiable, some actions should be considered. Those were such as organizing some ritual belief learning under the context of temple and village relationship. That was the management of relationship between human and natural systems including super natural beliefs. A participatory learning process could be developed from the cultural community base and concerned organizations.